

УДК 378.018.43

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Штихно Л.В.

Навчально-науковий інститут бізнес-технологій
«Українська академія банківської справи»
Сумського державного університету

У статті висвітлено основні проблеми впровадження та переваги використання дистанційної освіти в навчальному процесі. Розглянуто тенденції розвитку вищої освіти в сучасних умовах. Проаналізовано сучасний стан дистанційної освіти в Україні та світовий досвід. Досліджено перспективи впровадження дистанційної освіти у ВНЗ України. Визначено головні пріоритети розвитку сучасної освіти в Україні та її перспективні напрями.

Ключові слова: дистанційне навчання, дистанційна освіта, глобалізація, принципи навчання, перспективні напрями, переваги.

Постановка проблеми. Глобальні процеси, які відбуваються в сучасному світі, стають каталізатором трансформації традиційної системи освіти. Діяльність більшості освітніх установ реорганізується згідно з розвитком та використанням інформаційних технологій у поширенні знань, що є одним із головних завдань покращення якості освіти у XXI столітті. В результаті відбувається формування

єдиного освітнього простору та світового ринку освітніх послуг.

Європейські країни вже кілька десятиліть роблять послідовні кроки до зближення. Найбільш визначальним кроком у цьому напрямку стала перша зустріч європейських міністрів, що відповідають за вищу освіту, в Болоньї у 1999 році. Під час цієї зустрічі було прийнято спільну декларацію, де було визначено основні

завдання та принципи створення зони Європейської вищої освіти [3]. Нині до Болонського процесу прийнято 47 країн, в тому числі й Україну.

Економічні, політичні й соціальні зміни, які відбуваються в Україні, зумовлюють необхідність прискорення реформування системи освіти. Перш за все це стосується задоволення освітніх потреб громадян протягом всього життя, забезпечення доступу до освітньої та професійної підготовки всіх, хто має необхідні здібності й адекватну підготовку. Тому передбачено впровадження у навчально-виховний процес новітніх педагогічних технологій та науково-методичних досягнень, створення нової системи інформаційного забезпечення освіти, входження України у міжнародну систему комп'ютерної інформації.

Найбільш ефективному рішенню вищезазначених проблем сприяє дистанційне навчання, тому запропонована тема є актуальною. Глобалізація в освіті веде до зростання академічної мобільності, уніфікації навчальних планів і методів навчання, широкого поширення дистанційної освіти.

Викладання навчальних дисциплін у вищій школі безперечно має ставити за мету підготовку фахівця, знання й уміння якого повністю відповідають умовам сучасного інформаційного суспільства. Але виникають певні труднощі, оскільки не можна цього досягти, використовуючи застарілі підходи та методи. В умовах, що склалися, головним завданням освіти в ХХІ столітті є використання нових інформаційних технологій в поширенні знань, у тому числі дистанційних методів.

Отже виникає потреба навчити студента самостійно вирішувати типові й нетипові завдання, вести пошук інформації, постійно опановувати нові знання. Для реалізації цього необхідні нові підходи щодо організації навчальної діяльності та створення необхідних умов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз джерел з проблеми дослідження засвідчує значний інтерес вітчизняних та зарубіжних науковців до питань розвитку сучасної освіти. На даний момент досліджено напрями підвищення ефективності навчання з використанням інформаційних технологій (В. Биков Р. Гуревич, М. Кадемія, Д. Опеншоу, Н. Тверезовська, І. Хорев, М. Жалдак, Ю. Жук); концептуальні педагогічні положення про дистанційне навчання (О. Андреев, Г. Козлакова, І. Козубовська, В. Олійник, Є. Полат, П. Стефаненко, А. Хуторський); дидактичні властивості комп'ютерних засобів (Є. Полат); педагогічні підходи до комп'ютеризації навчального процесу (Б. Гершунський, Є. Машбиць, І. Підласий); теорія і практика модульного навчання (В. Огнев'юк, О. Фурман); теорія і практика особистісно-орієнтованого навчання (І. Бех, С. Подмазін, І. Якиманський, В. Рибалка); методи творчого навчання за допомогою телекомунікаційних засобів (Г. Андріанова, А. Кудін, А. Хуторський). Незважаючи на велику кількість досліджень сучасна дистанційна освіта в Україні поки що нагадує традиційні форми заочного навчання, не розкриваючи всіх можливостей використання принципово нових форм і методів навчання.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незначний за обсягом час існування системи дистанційної освіти, що базується на використанні сучасних технічних засо-

бів масової комунікації, збереження та доставки інформації, не сприяє створенню розвинених наукових теорій у цій галузі. У тому вигляді, в якому вони вже існують, вони більше стосуються технічної й організаційної сторін функціонування цієї системи. Суто психологічні й педагогічні аспекти системи дистанційної освіти до сьогодні залишаються найменш науково-теоретично обґрунтованими й усвідомленими.

Однак вітчизняний і зарубіжний досвід практики дистанційної освіти, що вже склався, наближає нас до розуміння сутності та особливостей цієї системи, заснованої на використанні специфічних освітніх технологій, сучасних методик навчання, технічних засобів і способів передачі інформації, інформаційних та телекомунікаційних технологій, дає змогу осмислити їх на рівні теоретичної концепції. Базовим для створення будь-якої концепції є визначення основних її понять.

Мета статті – проаналізувати сучасний стан впровадження дистанційної освіти в Україні та за кордоном, розглянути особливості, переваги, труднощі та перспективи дистанційної форми навчання для системи вищої освіти України в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Головною передумовою входження України до єдиного європейського освітнього простору є впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу, яка передбачає посилення ролі самостійної роботи студентів. Найбільш ефективному розв'язанню зазначених проблем сприяє дистанційне навчання, яке здійснюється на основі сучасних педагогічних, інформаційних, комп'ютерних та телекомунікаційних технологій. Така форма організації навчання дозволить вирішити безліч проблем, перед якими безсилі інші форми освіти. Отримати першу або другу вищу освіту, підвищити свою кваліфікацію, обмінятися досвідом, отримати консультацію фахівця, активно брати участь у професійному спілкуванні, не залишаючи сім'ю чи роботу – саме ці проблеми стосуються великої кількості громадян будь-якої країни, в тому числі й України.

Останнім часом дистанційне навчання починає широко впроваджуватися в Україні, Росії, Казахстані та інших країнах СНД. Позитивним прикладом у сфері використання новітніх інформаційних і телекомунікаційних технологій в освіті є Сучасна Гуманітарна Академія (близько 30 учбових центрів України, більше 200 учбових центрів у Росії, в країнах СНД – Казахстан, Білорусь, Молдова, Вірменія, Таджикистан, Киргизія, де залучено більше 145 тисяч студентів) [2].

У нашій державі розвиток дистанційного навчання почав прискорюватися з прийняттям Закону України «Про Національну програму інформатизації», затвердження Постанови Кабінету Міністрів України від 23.09.2003 р. № 1494 «Програми розвитку системи дистанційного навчання на 2004–2006 рр.», Наказу міністра освіти і науки України № 802 від 04.12.2003 р. «Про затвердження Заходів щодо реалізації Програми розвитку системи дистанційного навчання на 2004–2006 рр.», затвердження Наказом Міністерства освіти і науки України Положення «Про дистанційне навчання» № 40 від 21.01.2004 р. [5; 14].

В Україні нараховується вже чимало вищих навчальних закладів, які проводять навчання з елементами дистанційної освіти, а саме Національна академія державного управління при Президенті України, Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти Академії педагогічних наук України, Національний педагогічний університет ім. М. Драгоманова, Сумський державний університет тощо.

Основні принципи дистанційного навчання – це встановлення інтерактивного спілкування між студентом та викладачем без забезпечення їх безпосередньої зустрічі та самостійне освоєння певного масиву знань і навичок за обраним курсом при використанні певних інформаційних технологій [4].

В Україні поняття дистанційного навчання належить до тих дидактичних понять, місце яких серед дидактичних категорій не є суворо визначеним. Цьому сприяла відсутність донедавна єдиної концепції дистанційного навчання. Нині існують різні погляди на дистанційне навчання – від його абсолютизації як нової універсальної форми навчання, спроможної змінити традиційну, до технології комплектування засобів і методів передачі навчальної інформації.

Сучасні комп'ютерні телекомунікації здатні забезпечити передачу знань і доступ до різноманітної навчальної інформації іноді ефективніше, ніж традиційні засоби навчання. Експериментально підтверджено, що якість і структура навчальних курсів, так само як і якість викладання при дистанційному навчанні, часто набагато краща, ніж при традиційних формах навчання. Нові електронні технології, такі як інтерактивні диски, електронні дошки оголошень, мультимедійний гіпертекст, доступні через глобальну мережу Інтернет, не тільки можуть забезпечити активне залучення студента в навчальний процес, а й дозволяють керувати цим процесом на відміну від більшості традиційних навчальних середовищ. Інтеграція звуку, рухомого зображення і тексту створює нове, надзвичайно багате за своїми можливостями навчальне середовище, з розвитком якого збільшиться і ступінь залучення студента в процес навчання. Інтерактивні можливості програм і систем доставки інформації, що використовуються в системі дистанційного навчання, дозволяють налагодити і навіть стимулювати зворотний зв'язок, забезпечити діалог і постійну підтримку, які не можливі в більшості традиційних систем навчання [7].

Розглядаючи сутність дистанційної освіти та дистанційного навчання, більшість авторів визнає, що ідея не є новою, оскільки її елементи реалізуються в заочній та екстернатній формах навчання. Однак, як підкреслює багато авторів, заочне навчання не можна плутати з дистанційним. Заочне навчання – це лише прообраз дистанційного. Набагато простіше реалізувати концепцію дистанційного навчання в тих навчальних закладах, які мають досвід заочного навчання. Натомість необхідно чітко уявляти принципи відмінності стандартів заочного навчання і нових ідей дистанційного навчання.

Так, заочне навчання передбачає одержання конкретної спеціальності за цілком визначеним навчальним планом. Дистанційне навчання більш

демократичне, тобто студент може обрати будь-який курс або систему курсів, не пов'язуючи це з одержанням конкретної спеціальності. При заочному навчанні зазвичай плануються очні заняття, коли студенти збираються разом для прослуховування оглядових лекцій, виконання лабораторних робіт, складання заліків та іспитів. При дистанційному навчанні такі сесії не плануються. Заочне навчання орієнтується на друкарські матеріали, що пересилаються звичайною поштою. Дистанційне навчання у своїй основі базується на використанні комп'ютерних і телекомунікаційних технологій.

Отже, дистанційне навчання – це форма навчання з використанням комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, які забезпечують інтерактивну взаємодію викладачів та студентів на різних етапах навчання і самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі. Це ідеальне рішення для тих, хто надає перевагу сучасним інформаційним технологіям в освіті та цінує свій час. Дистанційне навчання дає студентам можливість цілодобового доступу до навчальних матеріалів, постійну підтримку й консультації викладачів та методистів, відеолекції в режимі online, віртуальні тренажери та інші технологічні рішення для забезпечення ефективного процесу навчання.

Наразі дистанційна форма навчання демонструє свої переваги перед іншими формами навчання завдяки своїй значно вищій інформативності, доступності та економічній ефективності. Вона також потребує менше часу та енергії для засвоєння знань, є значно мобільнішою та комфортнішою, ніж інші форми навчання. Саме цими та іншими причинами зумовлюється експансія дистанційної форми навчання в усьому світі, а групове навчання в аудиторіях та читальних залах поступово втрачає свої позиції. До переваг дистанційної освіти можна віднести наступне: можливість індивідуалізації навчання, вибір бажаного темпу та швидкості навчання, висока якість контролю знань за допомогою модульної системи навчання, ефективне тестування. Треба зазначити, що дистанційна освіта не є просто електронним варіантом заочного навчання, адже вона потребує підготовки спеціальних учбових курсів. Але впровадження дистанційної освіти доцільніше починати саме на заочному відділі.

Висновки і пропозиції. На сучасному етапі інформатизації суспільства все більшого поширення в різноманітних сферах життя набувають комп'ютерні технології, які виступають одним із інструментів пізнання. Стрімкий розвиток глобалізації впливає на всі сфери життя людей – особистісну, соціальну, культурну. Супутниковий зв'язок та Інтернет руйнують усі бар'єри в сучасному світі.

Тому одним з основних завдань сучасної освіти є підготовка фахівця, який вільно орієнтується у світовому інформаційному просторі, має знання та навички щодо пошуку, обробки та зберігання інформації, використовуючи сучасні комп'ютерні технології. Дистанційне навчання покликане допомогти в глобальному освітньому просторі. Воно виступає як ефективне доповнення традиційних форм освіти, як засіб часткового вирішення її нагальних проблем. Цей напрямок вважається перспективним, адже в

цілому освіта характеризується як велика система, якісне функціонування якої неможливе без використання сучасних телекомунікаційних і комп'ютерних засобів зберігання, опрацювання, передавання та подання інформації.

Необхідно відзначити, що саме дистанційна освіта відкриває студентам доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищує ефективність самостійної роботи, дає абсолютно нові можливості для творчості, знаходження і закріплення різних професійних навичок, а викладачам дозволяє реалізовувати принципово нові

форми і методи навчання із застосуванням концептуального моделювання явищ і процесів. Розвиток дистанційного навчання в системі української освіти буде продовжуватися і вдосконалюватися з розвитком інтернет-технологій і вдосконалення методів дистанційного навчання. Актуальним напрямом подальшої роботи є аналіз стану дистанційної освіти в Україні в теорії та практиці діяльності ВНЗ, уточнення сутності базових понять, теоретичне обґрунтування психолого-педагогічних принципів розробки та використання елементів дистанційних технологій.

Список літератури:

1. Албегова, И. Ф. Образовательные информационно-коммуникационные технологии: суть, специфика и перспективы развития / И. Ф. Албегова // Дистанционное и виртуальное обучение. – 2009. – № 8. – С. 49–53.
2. Богданова, Н. Проблема інформатизації і соціалізації освіти / Н. Богданова // Вища освіта України. – 2009. – № 2. – С. 83–89.
3. Болонський процес: тенденції, проблеми, перспективи // Укл. В.П. Бех, Ю.Л. Маліновський; за ред. академіка В.П. Андрущенка. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2004. – 221 с.
4. Гозман Л. Я. Дистанционное обучение на пороге XXI века / Гозман Л. Я., Шестопал Е. Б. – Ростов-н/Д.: Мысль, 1999. 368 с.
5. Державна національна програма «Освіта: Україна XXI століття». Київ, 1994 // Законодавчі акти та нормативні документи (на допомогу керівникам закладів та установ освіти). Збірник. – К., 1999. – 401 с.
6. Захарова И.Г. Информационные технологии в образовании: Учебное пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2003. – 192 с.
7. Ибрагимов. И.М. Информационные технологии и средства дистанционного обучения: учеб. пособие для студ. вузов. / И.М. Ибрагимов – М.: Академия, 2005. 336 с.
8. Кадан А.М., Заяц Ю.Э. Современные глобальные сетевые технологии. Программа спецкурса. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – http://mf.grsu.by/Kafedry/kaf001/academic_process/104/pr?dwld=1.
9. Кремень В. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті і формування інформаційного суспільства // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. Науково-методичний журнал. – 2006. – № 6. – С. 5–9.
10. Лапшина, І.С. Адаптивні підходи до моделювання освітніх процесів у системі дистанційного навчання / І.С. Лапшина // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2012. – № 6. – С. 42–47.
11. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений / Е.С. Полат, М.Ю. Бухаркина, М.В. Моисеева, А.Е. Петров; под ред. Е.С. Полат. – 4-е изд., стер. – М.: Академия, 2009. – 272 с. – (Высшее профессиональное образование).
12. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали травень-грудень 2004 р.) / За редакцією Кременя В.Г. Упорядники: Степко М.Ф., Болюбаш Я.Я., Шинкарук В.Д., Грубінко В.В., Бабін І.І. – Київ-Тернопіль, Вид-во ТДПУ ім. В.Гнатюка, 2004. – Частина 2. – 202 с.
13. Полат Е.С., Бухаркина М.Ю., Моисеева М.В., Петров А.Ю. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: Учеб. пособие для студ. пед. вузов и системы повышения квалификации пед. кадров / Евгения Семеновна Полат (ред.). – М.: Academia, 2001. – 271 с.
14. «Про Концепцію Національної програми інформатизації» № 75/98-ВР від 2.02.98 р. // Офіційний вісник України. – 1998. – № 10. – С. 376.

Штыхно Л.В.

Учебно-научный институт бизнес-технологий
«Украинская академия банковского дела»
Сумского государственного университета

ДИСТАНЦИОННОЕ ОБУЧЕНИЕ КАК ПЕРСПЕКТИВНОЕ НАПРАВЛЕНИЕ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

В статье освещены основные проблемы внедрения и преимущества использования дистанционного образования в учебном процессе. Рассмотрены тенденции развития высшего образования в современных условиях. Проанализировано современное состояние дистанционного образования в Украине и мировой опыт. Исследованы перспективы внедрения дистанционного образования в ВУЗах Украины. Определены главные приоритеты развития современного образования в Украине и его перспективные направления. **Ключевые слова:** дистанционное обучение, дистанционное образование, глобализация, принципы обучения, перспективные направления, преимущества.

Shtykhno L.V.

Education and Research Institute for Business Technologies
«Ukrainian Academy of Banking»
of the Sumy State University

DISTANCE LEARNING AS A PROMISING DIRECTION OF DEVELOPING MODERN EDUCATION

Summary

The article covers main problems, shortcomings of implementation and benefits of using distance education in the educational process. The tendencies of development of higher education in modern conditions are considered. The current state of implementation of distance education in Ukraine and world experience is analyzed. The problems and prospects of implementing distance education in universities of Ukraine are investigated. The main priorities of development of modern education in Ukraine and its future directions are defined.

Keywords: distance learning, distance education, globalization, learning principles, long-term trends, advantages.